

ращото се и вертикализационно движение на персоналната и фамилната, родовата или груповата ромска съдба и биография.

Разбира се, в съвременността потенциално и реално присъстват процесите и тенденциите за разширяване, уплътняване и ускоряване на социално-историческото време и все по-мощното им влияние и въздействие върху исторически и обществено реализиращия се субект. Тези обстоятелства не остават без значение за духовните търсения и битността на различните етнически (общностни или индивидуални) субекти, в т. ч. и за ромите. Същественият въпрос е обаче как те ще се проецират и реализират в динамизма и противоречивостта на нашето време и доколко ще се съхранят, възпроизведат или променят (частично или коренно) циганската душа и битието на нашите роми?

Циганите и отношението „придобито – отглаголено“

Маргинализираната позиция на ромите в социалното пространство по своему обуславя тяхното отношение към **проблема за диалектиката между „социалното отдаване“ и „социалното придобиване“**. Именно спецификата на това отношение детерминира в характерологията и поведенската стереотипизация на циганите акцентът да се слага на потребността от някакво (колкото и каквото и да е) „получаване“. Тоест **вербално, афективно и практически те все още демонстрират нуждата нещо да им се даде, да им се отдели, да им се въздаде, да получат определени стойности и пр.** Обратното, субдоминантната позиция на „социалното отдаване“ в ромската менталност, перцептивност и поведенска нагласа също притежава своите колоритни мотивационни и оправдателни биографии, своите операционални техники.

Този своеобразен шрих на циганската душевност и битност не е присъщ само на съвременния портрет на нашите роми. Той фигурира много отдавна в социалната им физиономия, в баланса между продуктивното и консумативното, в нейните очертания и функционални прояви в социалното пространство. Нещо повече, неговото присъствие е доловено и по своему кристализирало в традиционна-